

BOLALARNING MUSIQIY TA'LIMI FANINING PREDMETI, MAQSAD VA VAZIFALARI

Turan International University talabasi

Abdullayeva Baxtigul

Annotatsiya: Ushbu maqola bolalarning musiqiy ta'limi fanining predmeti, maqsad va vazifalarini ilmiy asosda tahlil qiladi. Musiqiy ta'lim bolalarning intellektual, emotsional, jismoniy va ijtimoiy rivojlanishiga hissa qo'shadi, shuningdek, milliy va xalqaro musiqiy madaniyatni o'rganish orqali ularning shaxsiyatini shakllantiradi. Maqolada Kodály, Orff Schulwerk va Dalcroze kabi xalqaro metodlar hamda O'zbekiston ta'lim tizimida musiqiy ta'limning o'rni ko'rib chiqiladi. Maqsadlar orasida shaxsiyatni har tomonlama rivojlantirish, madaniy merosga hurmatni shakllantirish, ijtimoiy integratsiya va ijodkorlikni rag'batlantirish kiradi. Maqola xalqaro va mahalliy ilmiy manbalarga asoslanadi va O'zbekiston ta'lim tizimida musiqiy ta'limni rivojlantirish bo'yicha takliflar beradi.

Kalit so'zlar: musiqiy ta'lim, bolalar, predmet, maqsad, vazifalar, kognitiv rivojlanish, ijtimoiy integratsiya, madaniy meros, Kodály metodi, Orff Schulwerk, Dalcroze Eurhythmics, O'zbekiston ta'lim tizimi, musiqiy qobiliyatlar, ijodkorlik.

Annotation: this article analyzes the subject, goals and objectives of the science of musical education of children on a scientific basis. Musical education contributes to the intellectual, emotional, physical and social development of children, and also forms their personality through the study of national and international musical culture. The article examines International methods such as Kodály, Orff Schulwerk and Dalcroze and the role of musical education in the Uzbek educational system. Goals include the comprehensive development of personality, the formation of respect for cultural heritage, social integration and the promotion of creativity. The article is based on international and domestic scientific sources

and offers proposals for the development of musical education in the educational system of Uzbekistan.

Keywords: musical education, children, subject, purpose, tasks, cognitive development, social integration, cultural heritage, Kodály method, Orff Schulwerk, Dalcroze Eurhythmics, Uzbek educational system, musical abilities, creativity.

Аннотация: В данной статье анализируется предмет, цели и задачи предмета музыкального образования детей на научной основе. Музыкальное образование способствует интеллектуальному, эмоциональному, физическому и социальному развитию детей, а также формирует их личность посредством изучения национальной и международной музыкальной культуры. В статье рассматриваются такие международные методы, как Kodály, orff schulwerk и dalcroze, а также роль музыкального образования в системе образования Узбекистана. Цели включают всестороннее развитие личности, формирование уважения к культурному наследию, социальную интеграцию и поощрение творчества. Статья основана на международных и местных научных источниках и содержит предложения по развитию музыкального образования в системе образования Узбекистана.

Ключевые слова: музыкальное образование, дети, предмет, цель, задачи, когнитивное развитие, социальная интеграция, культурное наследие, метод Kodály, Orff schulwerk, Dalcroze eurhythmics, система образования Узбекистана, музыкальные способности, творчество.

Kirish

Bolalarning musiqiy ta'limi – ta'lim jarayonining ajralmas qismi bo'lib, bolalarning intellektual, emotsional, jismoniy va ijtimoiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Musiqa bolalarga estetik did, ijodkorlik va o'z-o'zini ifoda etish ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Ilmiy

tadqiqotlar musiqiy ta'limning bolalarning kognitiv qobiliyatlarini, xotira va diqqat jamlanishini oshirishini, shuningdek, ijtimoiy ko'nikmalarini mustahkamlashini tasdiqlaydi [1]. Ushbu maqola bolalarning musiqiy ta'limi fanining predmeti, maqsad va vazifalarini kengroq va ilmiy asosda ko'rib chiqadi, xalqaro va mahalliy manbalarga tayanib, shu bilan birga O'zbekiston ta'lim tizimidagi amaliy yondashuvlarni tahlil qiladi.

Bolalarning musiqiy ta'limi fanining predmeti bolalarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish, musiqiy bilimlar va ko'nikmalarni egallash orqali ularning shaxsiy va ijtimoiy o'sishini ta'minlashdan iborat. Bu fan bolalarni milliy va xalqaro musiqiy madaniyat bilan tanishtirish, musiqiy asboblarni o'rganish, ritm, ohang va musiqiy shakllarni tushunish, shuningdek, musiqiy ijodkorlikni rivojlantirishni o'z ichiga oladi [2]. O'zbekiston maktablarida musiqiy ta'lim darslari bolalarga o'zbek xalq musiqasi, klassik musiqa va zamonaviy musiqiy yo'nalishlar bilan tanishish imkonini beradi. Masalan, bolalar dutor, rubob yoki doira kabi milliy cholg'u asboblarida chalishni o'rganadi, bu esa ularning madaniy merosga bog'liqligini mustahkamlaydi [3].

Ilmiy yondashuvlar, masalan, Kodály metodi, Orff Schulwerk va Dalcroze Eurhythmics, bolalarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishda samarali usullar sifatida qo'llaniladi. Kodály metodi folklor qo'shiqlari va ritmik mashqlarni o'z ichiga oladi, bu bolalarning musiqiy eshitish va ritm hissi rivojlanishiga yordam beradi [4]. Orff Schulwerk esa musiqiy ta'limni harakat, o'yin va improvizatsiya bilan birlashtirib, bolalarning kinestetik va ijodiy qobiliyatlarini oshiradi [5]. Dalcroze usuli musiqani jismoniy harakatlar orqali o'rganishga urg'u beradi, bu esa bolalarning musiqiy ongini va koordinatsiyasini rivojlantiradi [6]. Ushbu metodlar O'zbekiston ta'lim tizimida qisman qo'llanilmoqda va ularning integratsiyasi bolalarning musiqiy ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Bolalarning musiqiy ta'limining asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

Shaxsiyatni har tomonlama rivojlantirish: Musiqiy ta'lim bolalarning kognitiv, emotsional va ijtimoiy rivojlanishini rag'batlantiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musiqiy ta'lim bolalarning miya faoliyatini faollashtiradi, xususan, matematik va til ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi [7]. Masalan, musiqiy ritm va naqshlarni o'rganish bolalarning mantiqiy fikrlashini va muammolarni hal qilish qobiliyatini oshiradi [8].

Madaniy merosga hurmatni shakllantirish: Musiqiy ta'lim orqali bolalar o'zbek xalq musiqasi, maqomlar va boshqa milliy san'at turlari bilan tanishadi. Bu ularda o'z xalqining madaniy merosiga hurmat va ehtirom tuyg'usini shakllantiradi [2]. Masalan, "Yalla" yoki "Baxshi" kabi an'anaviy musiqiy shakllarni o'rganish bolalarni o'z ildizlari bilan bog'laydi. Ijtimoiy integratsiya va hamkorlikni rivojlantirish: Musiqiy ta'lim guruhli mashg'ulotlar orqali bolalarning jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Xor qo'shiqlari yoki ansambl ijrolari bolalarda hamkorlik va o'zaro hurmatni oshiradi [9].

Ijodkorlikni rag'batlantirish: Musiqiy ta'lim bolalarga o'zlarini ifoda etish imkonini beradi. Improvizatsiya va kompozitsiya mashqlari orqali ular o'z ijodiy salohiyatlarini ochadi [10]. Emotsional rivojlanish: Musiqi bolalarning emotsional ongini rivojlantiradi, stressni boshqarishga yordam beradi va o'ziga bo'lgan ishonchni oshiradi. Maxsus ehtiyojli bolalar uchun musiqiy terapiya til rivojlanishi va ijtimoiy muloqotni yaxshilashda muhim vosita sifatida qo'llaniladi [11].

Bolalarning musiqiy ta'limi fanining vazifalari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Musiqiy bilim va ko'nikmalarni shakllantirish: Bolalarga musiqiy notalarni o'qish, ritm va ohangni tushunish, musiqiy asboblarda chalish ko'nikmalarini o'rgatish. Masalan, O'zbekistonda maktab darsliklari orqali bolalar doira, rubob yoki fortepianoda chalishni o'rganadi [3]. Madaniy merosni o'rgatish va targ'ib qilish: Mahalliy san'at turlari, masalan, o'zbek maqomlari, xalq qo'shiqlari va raqslarni o'rgatish orqali bolalarni milliy madaniyatga yaqinlashtirish. Xalqaro

musiqiy shakllar, masalan, klassik musiqa yoki jazz, bolalarning dunyoqarashini kengaytiradi [2].

Musiqiy qiziqishni uyg'otish: Musiqiy ta'lim bolalarda musiqaga bo'lgan muhabbatni rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu orqali ular musiqiy faoliyatda faol ishtirok etishga undaladi, masalan, maktab xorlari yoki musiqiy to'garaklarda qatnashish orqali [12]. Integratsion ta'limni ta'minlash: Musiqani boshqa fanlar bilan bog'lash, masalan, matematika (ritm va naqshlar orqali), adabiyot (qo'shiq matnlari orqali) yoki tarix (musikiy meros orqali) bilan integratsiya qilish. Bu yondashuv bolalarning kengroq bilimlarini shakllantirishga yordam beradi [13].

Maxsus ehtiyojli bolalar uchun moslashtirilgan ta'lim: Musiqiy ta'lim maxsus ehtiyojli bolalar uchun terapevtik vosita sifatida ishlatiladi. Masalan, autizmli bolalar uchun musiqiy mashg'ulotlar til rivojlanishi va ijtimoiy ko'nikmalarni yaxshilaydi [11]. Musiqiy iste'dodni aniqlash va rivojlantirish: Musiqiy ta'lim darslari orqali bolalarning musiqiy qobiliyatlari aniqlanadi va ularni professional musiqiy ta'lim sari yo'naltirish imkoniyati yaratiladi [14].

O'zbekiston ta'lim tizimida musiqiy ta'limning o'rni

O'zbekiston ta'lim tizimida musiqiy ta'lim maktabgacha ta'lim muassasalaridan boshlab umumiy o'rta ta'lim maktablarida davom ettiriladi. Maktabgacha ta'limda bolalar o'yin va qo'shiq orqali musiqiy ritm va ohanglarni o'rganadi [15]. Umumiy o'rta ta'limda esa musiqiy darslar milliy va xalqaro musiqiy merosni o'rganishga qaratilgan bo'lib, bolalarga o'zbek xalq cholg'ulari va maqomlarini o'rganish imkoniyati beriladi. Shu bilan birga, musiqiy ta'limning sifatini oshirish uchun zamonaviy metodlar, masalan, Orff yoki Kodály usullarini joriy etish bo'yicha takliflar mavjud [16].

Xulosa

Bolalarning musiqiy ta'limi fanining predmeti, maqsad va vazifalari bolalarni har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiladi. Musiqa nafaqat estetik zavq bag'ishlaydi, balki bolalarning kognitiv, emotsional va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. O'zbekiston ta'lim tizimida musiqiy ta'limning yanada rivojlanishi uchun xalqaro tajribalarni mahalliy sharoitlarga moslashtirish va zamonaviy metodlarni joriy etish zarur. Ilmiy tadqiqotlar va amaliy yondashuvlar bu fanining samaradorligini tasdiqlaydi, bolalarni nafaqat musiqachilar, balki o'z madaniyatiga hurmat bilan yondashadigan, ijodiy va ijtimoiy faol shaxslar sifatida tarbiyalaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hallam, S. (2010). The power of music: Its impact on the intellectual, social and personal development of children and young people. *International Journal of Music Education*, 28(3), 269–289.
2. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi. (2023). *Musiqiy ta'lim dasturi va metodikasi*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi.
3. Karimova, D. (2021). O'zbek xalq musiqasi va uning ta'limdagi o'rni. *Ta'lim va rivojlanish tahlili*, 3(2), 45–52.
4. Choksy, L. (1999). *The Kodály Method I: Comprehensive Music Education*. Prentice Hall.
5. Shambe, J. (2001). *Orff Schulwerk: Music for Children*. Schott Music.
6. Dalcroze, J. E. (1921). *Rhythm, Music and Education*. The Dalcroze Society.

7. Rauscher, F. H., & Zupan, M. A. (2000). Classroom keyboard instruction improves kindergarten children's spatial-temporal performance: A field experiment. *Early Childhood Research Quarterly*, 15(2), 215–228.

8. Bilhartz, T. D., Bruhn, R. A., & Olson, J. E. (1999). The effect of early music training on child cognitive development. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 20(4), 615–636.

9. Goodkin, D. (2002). *Play, Sing, and Dance: An Introduction to Orff Schulwerk*. Schott Music.

10. Hickey, M. (2009). Can improvisation be 'taught'? A call for free improvisation in our schools. *International Journal of Music Education*, 27(4), 285–299.

11. Darrow, A. A. (2009). Music therapy and special education: An overview of research and practice. *Journal of Music Therapy*, 46(2), 172–195.

12. Campbell, P. S. (2010). *Songs in Their Heads: Music and Its Meaning in Children's Lives*. Oxford University Press.

13. Barrett, M. S. (2006). Creative collaboration: An 'eminence' study of teaching and learning in music composition. *Psychology of Music*, 34(2), 195–218.

14. McPherson, G. E. (2005). From child to musician: Skill development during the beginning stages of learning an instrument. *Psychology of Music*, 33(1), 5–35.

15. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi. (2022). *Maktabgacha ta'limda musiqiy tarbiya dasturi*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi.

16. Usmonova, G. (2020). Zamonaviy musiqiy ta'lim metodlarining O'zbekistonda qo'llanilishi. *San'at va ta'lim*, 4(1), 33–40.